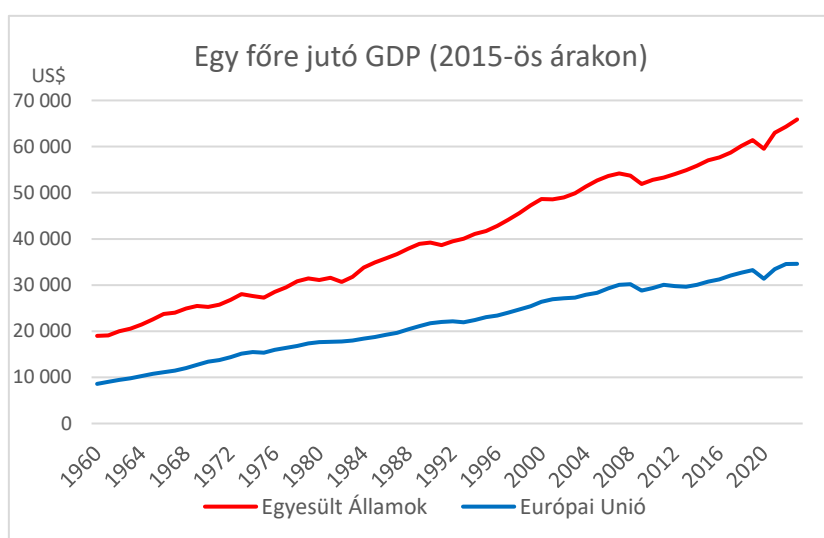

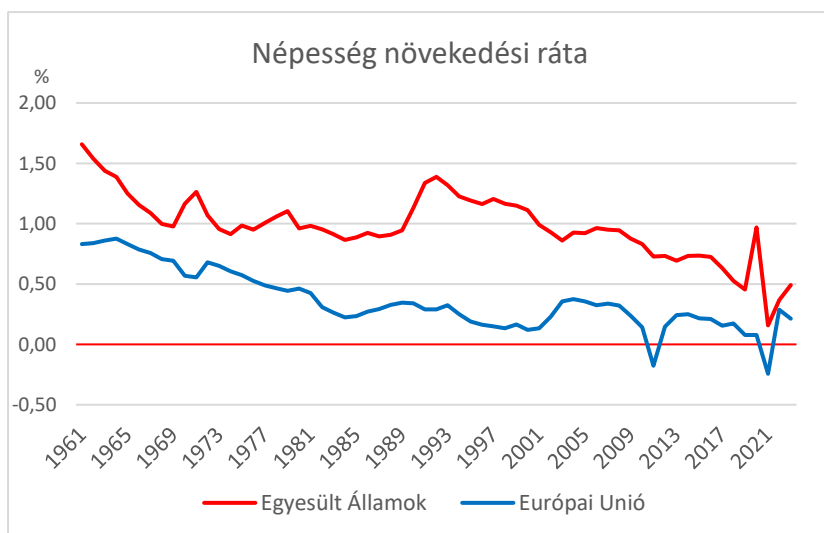
Az Egyesült Államok versenyképességi előnyének Európával szemben egyes kevésbé hangsúlyozott elemei.

Az Európai Unió versenyképességi hanyatlása nem kérdés. A 2024 szeptemberében kiadott Draghi riport is erre a következtetésre jut. Ebben a cikkünkben megpróbálunk olyan, eddig nem sokat említett területekre rávilágítani, amelyek hozzájárultak az Egyesült Államok versenyképességi előnyéhez az EU-val szemben. Tehát, az olyan területek, mint az energia vagy a tőkebefektetések nem részei elemzésünknek, mivel azokat már több helyen mélyen kielemezték.

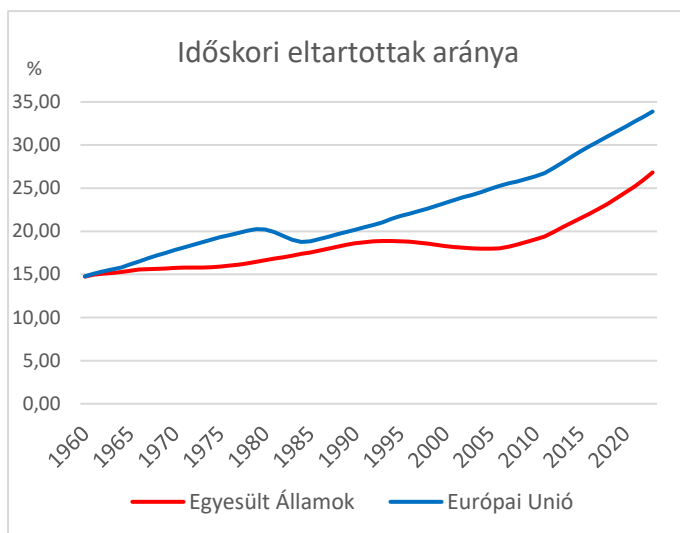
1. ábra – Forrás: Világbank

Az egy főre jutó GDP egy fontos indikátora a termelékenységnek és nagyban hozzájárul a versenyképességi előny kialakulásához. Az Egyesült Államok már 1960-tól kezdve szemmel látható előnnyel rendelkezik az EU-val szemben és 2023-ban közel kétszerese volt az egy főre jutó GDP az USA-ban (1. ábra)

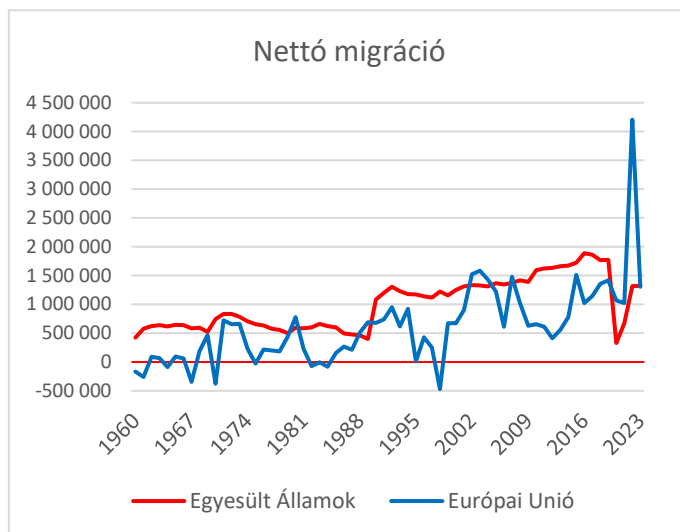

2. ábra – Forrás: Világbank

Cikkünkben a vizsgált területek három csoportba sorolhatók: demográfia, innováció és humán tőke. A demográfiai trendek meghatározó szerepet játszanak az államok költségvetési mozgásterében és az országok fogyasztási és megtakarítási szokásaiban. Az USA népessége 1961 óta minden évben jobban nőtt, mint az Európai Unióé, amely 2011-ben és 2021-ben csökkent is (2. ábra). Az USA népesség növekedésében meghatározó szerepet játszott a bevándorlás.

3. ábra – Forrás: Világbank

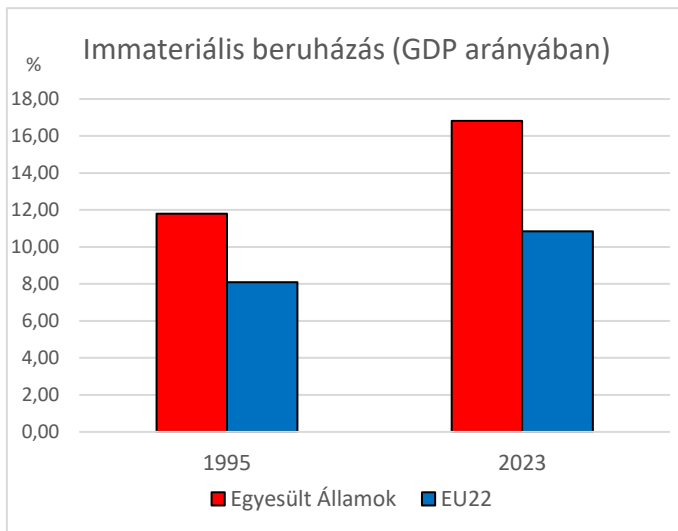
4. ábra – Forrás: Világbank

Szintén fontos az időskori eltartottak aránya. Ez a 64 év fölötti társadalom arányát mutatja a dolgozó korú (15-64 év) társadalomhoz viszonyítva. Ha ez az arány magas és nő akkor az állam kénytelen növelni a kiadásait nyugdíjra és egészségügyre az idősök felé. Emellett, az időskori eltartottak növekedése egy csökkenő dolgozói társadalmat is jelenthet, mely újabb akadályokat helyez a gazdasági növekedés elé. 2023-ban az EU-ban 7%-kal volt nagyobb az időskori eltartottak aránya, mint az Egyesült Államokban (3. ábra).

Az időskori eltartottak arányát két fő tényező határozza meg, mindkettő szerepet játszik a népesség növekedési rátájában is. Egyrészt a termékenységi ráta, ami Amerikában, bár nem számottevően, de magasabb 1982 óta minden évben. Másrészt, a migráció mértéke is befolyásoló tényező. A bevándorlók általában dolgozó életkorúak vagy fiatalabbak, tehát a migráció növekedése csökkenti az időskori eltartottak arányát. Ezért fontos megvizsgálni a nettó migrációt, ami a be- és kivándorlók különbsége.

Az USA 1960 óta 25.5 millió fővel növelte az EU-val szemben népességét pusztán csak migrációból. Éves szinten az Egyesült Államokban közel minden évben magasabb volt a nettó migráció 1960-tól kezdve (4. ábra). Érdeemes megjegyezni, hogy bár 2022-ben nagy mértékben megemelkedett a nettó migráció az EU-ban az Ukrajna háború következtében, azonban 2023-ra vissza is esett így feltételezhető, hogy az nem egy trend kialakulása volt, hanem inkább egyszeri eset. A Trump adminisztráció által hozott döntések csökkenteni fogják a bevándorlást Amerikába de a jogszerű bevándorlás minden bizonnyal jelentős marad.

Az Egyesült Államok GDP növekedése, azonban nem csak a népességének növekedésének köszönhető. Ezt bizonyítja, hogy az egy főre jutó GDP magasabb az Egyesült Államokban és a különbség nem csökken. A második nagy terület, amivel foglalkozunk cikkünkben az az innováció, ami vitathatatlanul az egyik legjelentősebb aspektusa az versenyképességnek. Az innovációt több oldalról meg lehet közelíteni. Mi az immateriális beruházások mértékét, a vezető technológiai nagyvállalatok számát, a hadászati kiadások mennyiségét és az űrben keringő szatellitok számát használjuk arra, hogy bemutassuk az USA és az EU közötti versenyképességi különbséget.

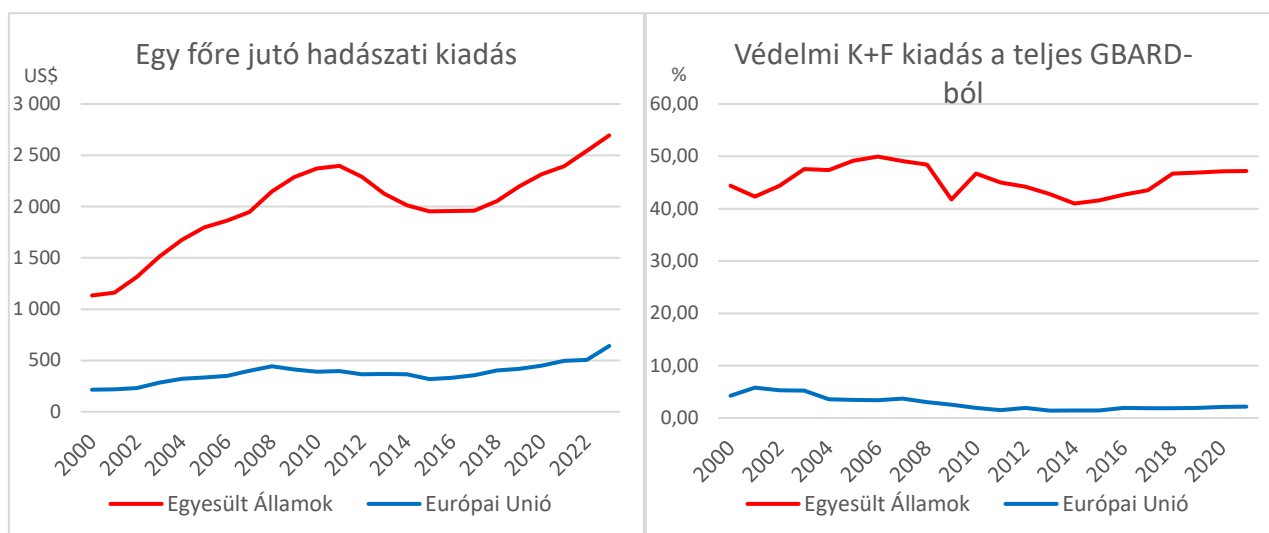
5. ábra – Forrás: Világbank. Megjegyzés: az EU22 nem tartalmazza Ausztriát, Belgiumot, Ciprust, Lengyelországot és Romániát.

Az immateriális beruházások mértéke meghatározó az innovációban. Ezek olyan kiadások, melyek nem fizikai eszközökre irányulnak, hanem például kutatás-fejlesztésre (K+F), szellemi tulajdonra, szoftve-rekre, munkavállalók képzésére. Az ilyen nemű befektetések magától értetődő módon növelik a humán tőke szintjét, a technológiai újítások létrehozását és fejlesztését. Látható, hogy 1995 és 2023 között a GDP arányos immateriális beruházások mértéke terén kinyílt az olló az USA és az EU között (5. ábra). Míg az USA 11.79%-ról 16.81%-ra addig az EU 8.09%-ról 10.84%-ra

emelte az immateriális beruházások mértékét. Tehát a 42.6%-os növekedéssel szemben 34%-os növekedés áll.

Az innovációt meg lehet közelíteni vállalati szempontból is. A technológiai szektor vállalatai kulcsfontosságú szereplői a fejlesztéseknek. Idősorosán tekintve Európa súlytalan szereplő az USA mellett. A tíz legnagyobb technológiai vállalat közül a piaci kapitalizációt tekintve az elmúlt négy évben hat darab volt amerikai és csak egy darab az EU-ból (PwC). Bár a top tízes cégek aránya csökkent az Egyesült Államokban 2012-óta, nem azért, mert Európa versenyképessége megnőtt, hanem az olyan ázsiai vállalatok, mint a dél-koreai Samsung, a tajvani TSMC és a kínai Tencent felemelkedése miatt.

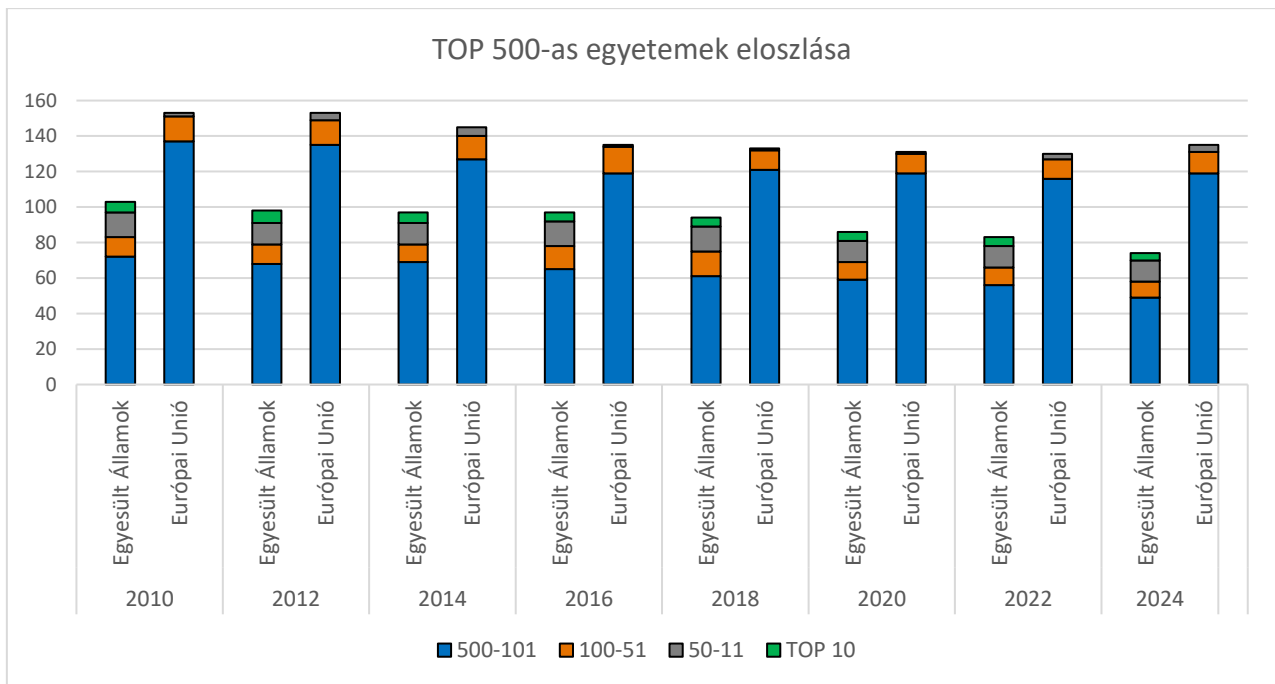
A hadászat több szempontból is befolyásolhatja a versenyképességet. Szerepet játszik az innovációban, mivel a harcászati fejlesztéseket gyakran átveszik a privát szektor vállalatai, amivel aztán növelik termelékenységüket, illetve a lakosság körében is elterjedhetnek bizonyos fejlesztések. Elég csak az internetre és a GPS-re gondolni. Mindkét találmány először harcászati célokra lett kifejlesztve, amik aztán a teljes lakosság körében használt termékekké váltak. Tehát a hadászati kiadások, és azokon belül a hadászati fejlesztésre fordított kiadások hozzájárulnak az innováció növeléséhez. Egy főre levetítve az Egyesült Államok lényegesen többet költ a hadászatra, mint az EU (6. ábra). Bár 2011-től 2016-2017-ig csökkent a különbség, az olló azóta ismét elkezdett kinyílni. Míg 2023-ban az EU-ban 641 dollárt költöttek lakosonként hadászatra, addig az USA-ban 2 694 dollárt. Bár, a hadászat hatása a gazdaságra és az innovációra nem teljesen egyenesen arányos, feltételezhető, hogy ilyen mértékű kiadásbéli különbségnél igenis megjelennek innovációs és gazdaság felhajtó erők közötti különbségek az USA javára. Ha csak az állami hadászati fejlesztési kiadásokat tekintjük, hasonlóan nagy kontraszt figyelhető meg. A védelmi K+F kiadások közel 40-50%-át teszik ki Amerikában az állami költségvetési K+F kiadásoknak míg az EU-ban ez 10% alatti. A 6. ábra csak a kormányzati K+F ráfordítást mutatja, a privátszektorból érkező, hadászati K+F tevékenység feltételezhetően hasonló képet mutat, de erre megbízható adatot nem találtunk.

6. ábra – Forrás: SIPRI és Világbank

A hadászathoz hasonlóan az űrkutatás esetében is megfigyelhető, hogy a technológiai fejlesztések átszivárognak a lakossághoz és a vállalatokhoz. A Draghi riport ábrázolja is a különbséget az űrkutatásra fordított kiadások terén, amiben az USA jelentősen megelőzi az EU-t. Szerintünk ugyanez az előny megvan az űrben keringő szatellitok számában is. A Statista adatai alapján az USA 2023-ban 5 184 szatellittel rendelkezett, Kína 628-al, Oroszország 181-el és a "világ többi része" 1 572-vel. Ha feltételezzük, hogy a "világ többi része" az Európai Uniót jelentené, akkor is az USA több mint háromszor annyi szatellittel rendelkezett 2023-ban, mint az EU. Ám mivel a "világ többi része" nagy valószínűséggel EU-n kívüli országokat is tartalmaz, az USA és EU közötti különbség még nagyobb. Tehát az űrben keringő szatellitok alapján is kimondható, hogy az USA tetemes előnnyel rendelkezik az EU-val szemben.

A humán tőke képzettsége az innováció alapja. Az egyetemek minősége egy adott országban indikatív a humán tőke minőségének szintjére is. Az EU-ban összességében több egyetem található a világranglista legjobb 500 egyeteme között (7. ábra). Azonban korai lenne ebből messze-menő következtetéseket levonni. Érdekes megnézni az egyetemek minőségének eloszlását. Ebből pedig kiderül, hogy míg az USA minden évben 6-8 TOP 10-es egyetemmel rendelkezik 2010 óta, addig egyetlen egy EU-s egyetem nem tudott oda bekerülni. Bár az EU-ban historikusan 40-55%-kal, míg 2024 már nagyjából 82%-kal több intézmény volt a legjobb ötszáz egyetem között rangsorolva, igazán kimagasló, TOP 50-es egyetemek terén az USA behozhatatlan előnyben van az EU-hoz képest. A kimagasló egyetemek pedig nem csak a hazai tehetségek kinevelésében és ezáltal az innováció elősegítésében játszanak fontos szerepet, hanem az egyik legmeghatározóbb oka az agyelszívásnak (brain drain), mert elcsábítják az egész világból a legnagyobb tehetségeket, akik aztán karrierjüket ott kezdik meg, ahol tanulmányaikat folytatták.

7. ábra – Forrás: QS World Ranking

Konklúzióként elmondható, hogy az USA versenyképességi előnye az EU-val szemben megkérdőjelezhetetlen. A cikkünkben említett tényezőkről eddig kevesebb szó esett az irodalomban, de azt gondoljuk, hogy ezek is fontos szerepet játszanak az EU versenyképességi lemaradásában. A demográfiai trendeket bár nem sokszor említik a versenyképességgel kapcsolatban, de hatással vannak a fiskális politikára. A magas időskori eltartottak aránya és a népesség alacsony mértékű növekedése komolyan megköti a kormányok költségvetési mozgásterét és a gazdasági növekedést. Az Egyesült Államokban historikusan magasabb a népesség növekedés és alacsonyabb az időskori eltartottak aránya az EU-hoz képest. Ebben nagy szerepe van a pozitív nettó migrációnak. Az innováció hiánya visszafogja az Európai Uniót a versenyképességi versenyben. Az immateriális beruházásokat tekintve elmarad és 1995 óta még jobban lemarad az EU. A hadászat és úrkutatás terén is jelentős az előnye az USA-nak. Cikkünk végén pedig az igazán minőségi egyetemek mennyiségi különbségével mutattunk be egy meghatározó területet a versenyképességi versenyben. Bár az EU-ban több jó egyetem található összességében, de amint leszűkítjük a vizsgálatot az igazán kimagasló intézményekre, a hátrány behozhatatlanná válik az USA-val szemben. A népesség az EU-ban 1.6%-kal nőtt 2010 és 2023 között, míg Amerikában 8.3%-kal. Ezt a különbséget csak a versenyképesség növelésével lehet kompenzálni ahhoz, hogy az EU elkerülhesse a további lemaradást az egy főre jutó GDP terén. A kulcs a tudás, a humán tőke képzettségének a növelése, ami az oktatás minőségétől függ, az óvodától a felsőoktatásig.

„Szerkesztett formában megjelent a portfolio.hu oldalon 2025. február 14-én.”